

บทที่ 5

บทสรุป

เรือปืนและนักการทูตจากยุโรปได้ส่งผลให้ประเทศไทยตัดสินใจส่งบุคคลในราชสำนักไปทำการศึกษาเล่าเรียนวิชากฎหมาย ณ ประเทศอังกฤษ การตัดสินใจดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและปรากฏผลเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อมีการประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นในวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ.2434) เพื่อจัดระบบการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นแบบใหม่ โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์วัฒนวิศิษฐ์ ผู้ซึ่งไปศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษเป็นเสนาบดีพระองค์แรก นอกจากนั้นท่านยังได้เป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 (พ.ศ.2539) อันถือเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความในยุคแรก ที่ได้รับเอาแนวคิดตามแบบอย่างของอังกฤษมาใช้ในการสืบพยานในศาล ซึ่งนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาระบบวิธีพิจารณาของไทยก็เข้าสู่ระบบของการค้นหาความจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานของกลุ่มความ โดยโจทก์และจำเลยจะต้องสืบพยานหลักฐานต่างๆ ของตนเองโดยมีทนายความเป็นผู้ช่วยเหลือในการซักถามพยานในข้อที่ต้องการให้ศาลทราบ ส่วนหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องนั้นให้เป็นหน้าที่ของ อัยการ เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งจากการก่อตั้งองค์กรอัยการดังกล่าวมีผลทำให้การดำเนินคดีอาญาของไทยได้กลายมาเป็นระบบกล่าวหาเช่นเดียวกันกับนานาอารยประเทศ โดยองค์กรอัยการนั้นได้ตั้งขึ้นครั้งแรกในปี

ร.ศ.111 (พ.ศ.2435)และได้ยกฐานะเป็นกรมในปีถัดมาโดยมี ขุนหลวงพระยาไกรสี (เปล่ง เภภาระ) ซึ่งเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษคนแรกของประเทศไทยเป็นอธิบดี ซึ่งเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าอัยการมีความคล้ายคลึงกันกับหน่วยงานหนึ่งของอังกฤษ ที่มีชื่อว่า Director of Public Prosecutions (D.P.P) ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวได้ถูกตั้งขึ้นจากความพยายามของอังกฤษที่จะจัดให้มีอัยการและมีการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามแบบอย่างของประเทศในภาคพื้นยุโรป แต่ D.P.P. ไม่ใช่พนักงานอัยการ หากแต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อให้คำแนะนำในการดำเนินคดีแก่ประชาชนรวมทั้งดูแลการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานตำรวจ นอกจากนั้น D.P.P ยังมีอำนาจดำเนินคดีอาญาที่มีความสำคัญในนามของรัฐและควบคุมการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนด้วย การตั้งองค์กรอัยการของไทยจึงเป็นการก่อตั้งตาม D.P.P ของอังกฤษที่ยึดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลัก ซึ่งจากการจัดระบบขององค์กรตามแบบอย่าง

ของอังกฤษดังกล่าวมีผลทำให้การดำเนินคดีอาญาของไทยได้กลายเป็นการต่อสู้กันระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลย และไม่เพียงเท่านั้นการก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายโดยพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ในปี ร.ศ. 116 (พ.ศ.2440) ยิ่งเปรียบเสมือนเป็นการนำเอาวัฒนธรรมการศึกษาตามแบบอย่าง Inns of Courts ของอังกฤษเข้ามาใช้ ทำให้ระบบการศึกษากฎหมายของไทยได้ถูกปลูกฝังตามระบบการศึกษาของนักกฎหมายฝ่ายปฏิบัติ อีกทั้งตำรากฎหมายลักษณะพยานและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในยุคก่อนมีประมวลกฎหมาย ล้วนแล้วแต่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยนักกฎหมายที่จบการศึกษาจากโรงเรียนกฎหมายแล้วไปสำเร็จเป็น Barrister จากประเทศอังกฤษ ยกตัวอย่างเช่น พระยานเรนตีบัญชากิจ (ลัด เศรษฐบุตร) พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี (เจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศร์) พระวุฒิสาสตร์เนติฐาน (ท่าน โชติภักดิ์เสถียร) พระมนูเวทย์วิมลนาท (นายเมี้ยน สุมาวงศ์) พระยานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) หรือแม้แต่ตำราที่ได้รับการแต่งโดยนักกฎหมายที่ไม่ได้จบกฎหมายจากอังกฤษ เช่น พระสุขุมวินิจฉัย (นายฟัก พันธุ์ฟัก) ฯลฯ¹ ก็ยังมีการนำเอาแนวคิดตามหลักกฎหมายอังกฤษมาอธิบาย เป็นเหตุให้การสืบพยานในคดีอาญามีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด มีการใช้คำถามในการซักถาม หรือถามค้านพยาน ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ โดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังมีการนำเอาแนวคำวินิจฉัยของศาลอังกฤษในเรื่องข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่า มาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายไทย แนวคำพิพากษาของศาลไทยจึงได้เดินตามแนวของระบบกฎหมายแบบ Common Law ทั้งสิ้น

แม้ในเวลาต่อมาประเทศไทยจะเลือกเอาระบบกฎหมายตามแบบอย่างของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือ Civil Law โดยการจ้างนักกฎหมายจากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปมาเป็นผู้ร่าง และเห็นผลอย่างชัดเจนเมื่อ มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2478 กฎหมายลักษณะพยานได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติตลอดจนหลักเกณฑ์ต่างๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เดินตามแบบอย่างของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือ Civil Law ที่การดำเนินคดีอาญาหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์และความเคร่งครัดต่อแบบพิธี การค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นเรื่องของความร่วมมือกันขององค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องค้นหาความกระจ่างชัดของคดี และศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่หลักในการสืบพยานมีอิสระเต็มที่ในการเรียกพยานมาสืบ ซึ่งศาลเอง

¹ ซึ่งนักกฎหมายเหล่านั้นนอกจากจะเป็นอาจารย์สอนกฎหมายแล้วท่านยังได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญในกระทรวงยุติธรรมด้วยไม่ว่าจะเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลต่างๆ ประธานศาลฎีกา อธิบดีกรมอัยการ นอกจากนี้บางท่านยังได้มีโอกาสเป็นสมาชิกในสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ รวมทั้งเป็นคณะกรรมการร่างกฎหมาย ฯลฯ ด้วยตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวนี้เองส่งผลให้แนวคิดตามหลักกฎหมายอังกฤษยังปรากฏให้เห็นในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นๆ แม้ในยุคที่มีประมวลกฎหมาย

จะต้องกระตือรือร้นในการแสวงหาพยานหลักฐาน แต่ศาลในยุคที่มีประมวลกฎหมายก็ยังจำกัดบทบาทของตนอยู่ ซึ่งเหตุผลหลักมาจากการเรียนการสอนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายลักษณะพยานที่แยกกันเรียนเป็นวิชาต่างหากตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งต่างกับการเรียนการสอนในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งไม่มีวิชากฎหมายลักษณะพยานเป็นวิชาเฉพาะ อีกทั้งผู้ที่รับผิดชอบในการสอนทั้งสองวิชายังคงเป็นบุคคลที่จบการศึกษากฎหมายมาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบเดิม นอกจากนั้นตำราที่เป็นต้นแบบในยุคที่มีประมวลกฎหมายยังคงได้รับการแต่งขึ้นโดยนักกฎหมายที่จบ Barrister มาจากอังกฤษอยู่เช่นเดิม ไม่ว่าจะเป็นตำรากฎหมายลักษณะพยานของศาสตราจารย์ประมวล สุวรรณสร และตำรากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งตำราดังกล่าวยังคงเป็นการเอาอย่างตำราในยุคที่ยังไม่มีประมวลกฎหมายและยังคงให้ความสำคัญกับคำพิพากษาฎีกาที่ไม่ได้ให้เหตุผลในคำพิพากษาเหมือนเช่นในอดีต

ความเป็นปัจจุบันในอดีตได้ส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาในยุคที่มีประมวลกฎหมายยังคงเป็นการต่อสู้กันของคู่ความ การยกฟ้องในเรื่องเล็กน้อย อันเป็นผลมาจากความไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมยังปรากฏให้เห็นอยู่ในคำวินิจฉัยของศาล และในทางกลับกันบทบาทขององค์กรต่างๆ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายกลับปรากฏให้เห็นน้อยมากในทางปฏิบัติ ซึ่งหลักกฎหมายกับทางปฏิบัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่ตรงกันนี้ เป็นผลมาจากอิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรืออิทธิพลของระบบกฎหมายของนักกฎหมายฝ่ายปฏิบัติที่เอาอย่าง Barrister ได้ทำให้ศาสตร์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แปรเปลี่ยนไปเป็นความเชื่อ และความเชื่อดังกล่าวนี้อาจได้ทำให้นักกฎหมายในยุคที่มีประมวลกฎหมายไม่สามารถหลุดพ้นจากกรอบและกฎเกณฑ์ที่ได้ถูกวางไว้แต่เมื่อครั้งในอดีต